

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

כה.

עין משפט ג'ר מצוה

א א ב מ"י פ"ב מהל
טונון הלכה א סמג עשין
כ"ט טוש"ב ח"מ א קמח
ספ"ק פ':
ב ג ד מ"י פ"ו מהלכות
מק"י עשין הל' א סמג
עשין ס' טוש"ב ח"מ ס'י
שפט ספ"ק ה':

רבינו גרשום

חוקת הבתי: והבורות זהו
עליו: שיחין. אריך
קטין: המערת. מרובעת.
וכל בני עושין כדי להשקות
שדותיהן מן: ובית הבדן.
וזה בר של זיתים שלאחר
הריסת הזיתים מניחין שם
השמן ומסתפקין הימנו בכל
יום ויום: ובית השלחין.
צריך להשקותו בכל
יום: והעבדים. והשוקק
לקרקעות ששבו בהן בכל
יום: וכל דבר שהוא עושה
פירות כלומר כל דבר
שמשתמשין בו בכל יום
יום מתידי: חוקת ג' שנים
מיום ליום. דכל בני עושין
שמש מיום ליום ואם
החוק בהן ג' שנים מיום
ליום וא"כ מתידי עליהם
שום אדם מחויבין להו
ביד המחזיק ומש"ה בעיני
מיום ליום כדי שלא יוכל
לטעות המעטרין לא בתי
לינם ולא דאיתו שהי'
משתמש בו לפיכך לא
מחזיק ולכן צריך שיביא
עדים שראוהו משתמש
בו בכל יום לפי שבאלו
משתמשין בהן בכל יום:
שהי' בית הבעל חוקתו
ג' שנים. ולא צריך שיהא
משמש בו בכל יום שאם
בא המעטר ואמר אני
באיתי ולא ראיתי משתמש
בה לפיכך לא מחזיק יכול
לומר לו אני הייתי משתמש
בשעה שבני אדם גרילין
להשתמש בשדה בית הבעל
והואיל ולא מחזיק באותה
שעה לא היו מחזיק:
מהולכי ארשא. מפרש לקמן
החזינו י' שבעאל: נפק ליה
מחוקתו. ככתוב כי שור
נגח הוא מתמול שלשום:
וקם ליה בחוקת מועד.
ככתוב והועד בבעלי ולא
ישמרו: עד נגיחה רביעית
לא מחזיק. נוק שלם:

חוקת הבתים ובית הבדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן צפרק
חומר בקדש (בגביה נד): עברו הגיתות והגדיים דמשמע שיט
לח זמן קצוב היינו שרוב העולם דורכים או זומן לקיטה אבל יש בני
אדם שמנעיין כל השנה ודורכין צמטע מעט:

שלישה חדשים בראשונה. מתוך
פ"ה משמע דבעי רבי
ישמעאל שהוא זרע ויקצור צאותן שלשה
חדשים ראשונים וכן צאחוריים ואין
תימה שמהא תצוזה הנורעת אחר נסן
גדילה נג' חדשים ואין זמנה עד ניסן
הצא דמצינן ענין זה דלמרי' צ"ה
(ג.) כל תצוזה הנקלרת צמג צידוע
שהצוזה שלש לפני ר"ה אלאה גדלה
פעמים צאותו זמן אבל קשיא לר"י
דל"כ אמאי לריך י"ח חדשים צט"ו
חדשים סגי שזרע ג' חדשים לפני ניסן
ויקצור צמטע ופניה צמק הקין ושלשית
צניסן הצא וי"ל דלריך אכילה חשובה
של י"ב צאמטע אע"ג דלמרי' צגמ'
אכל תלת פירי לתלתא ירחי כגון
אספסתא לרבי ישמעאל הויה חוקה
שאני התם לפי שהוא זמן שלה אבל קשה
לר"י דלמרי' צגמ' (לקמן דף לו): פירא
רבה ופירא וזטא איכא צינייה דרי'
ישמעאל ור"ע ופ"ה דרי' ישמעאל סבר
פירא רבה כגון שעורים ושבולת שעל
סגדלים נג' חדשים ור"ע סבר פירא
זוטא כגון ירק הגדל צחדה אחר והא
אמרי' צגמרי' (לקמן ע"ב) דאספסתא

בית השלחין. מתוך שהמעייין צמכו שמשקים אותה ממנו מדי
עושה פירות מדי וכל דבר שעושה פירות מדי חוקמן ג'
שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלמות אין לריך להציל
שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכת
לי ואצד שטרי חוקמו מועלת לו ואם
לאו אין חוקמו מועלת לו לפי שכאמרו

חוקת הבתים והבורות והשיחין והמערות
והשובכות והמרחצאות ובית הבדן
ובית השלחין והעבדים וכל (א) שהוא עושה
פירות תדיר חוקתן שלש שנים מיום ליום
(ב) שדה (ג) הבעל חוקתה שלש שנים ואינו
מיום ליום (ד) ר' ישמעאל אומר ג' חדשים
בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע
הרי (ה) י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה
וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד
חדש א"ר ישמעאל בר"א בשדה לבן אבל
בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתו
(ו) כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: (ז) אמר
ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים
מניין לחוקה (ח) ג' שנים משור המועד מה שור
המועד כיון שנגח ג' נגיחות ינפק לו מחוקת תם
וקם ליה בחוקת מועד ה"ג כיון דאכלה תלת שנין
נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח
אי מה שור המועד יעד נגיחה רביעית לא מיחייב
ה"ג עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי
השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד
ואידך

צפרק אחר: כנס את תבואתו. יין של גפנים: ומסק את זיפיו
וכנס את קייצו. תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קניעות והכניסו לבית
הרי זו חוקה כאלו אין ג' שנים: (ג) מהולכי אושא. שגלתה
סנהדרין לאושא כדלמרינן צראש השנה (דף לו.) עשר גליות
גלתה סנהדרין כו' מיבנה לאושא מאושא כו': לא מיחייב. לשלם
אלא חאי נוק אף כאלו עד גמר שנה רביעית לא הויה חוקה:
ואידך

את השדה ומתקנו הא לא הויה חוקה מידי דהוה אגרי דלמר לקמן (דף לו): דלא הויה חוקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא טייעול
בה (א) וי"ל כגון שאוכלה שחת והא דלמרי' (ב) אכלה שחת לא הויה חוקה ה"מ כשאוכל צענין זה שאין התצוזה חוזרת לצד דשייך לומר
לאו אחוקת דמחזיקין איכא לפיכך לא חש למחות אבל אם אכלה שחת צענין שאין התצוזה מתקלקלת כדרך שצני שצני אדם עושים צדו שהוא
ירק ולא צא עדיין צבולו שלה הויה חוקה וצבדה אילן צבוע רבנן דפליגי אר' ישמעאל צבמרח' מיום ליום ג' שנים אע"ג דלא שייך התם אכלה
שחת מ"מ איכא למימר כגון שומר ומעבד העלים לעצמו ואע"ג דמתקן צבך והוה כמו יר כיון (ג) (שממקן) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא
דכרבא יעול בה ועוד אומר ר"י דאחוקת בה צבדה ג' שנים אע"ג שבעל וגדר את השדה ויעול צמפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דלמר צבמרח' (דף כט): זונמא
צמאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אל"כ איכא אכילה צבדה או זרעיה אבל נעילה גרידא לא מהני מידי
והשתא אחי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שדחן** י"ח חדש. תימה וכי מצינן אמת לאשמועינן וכה"ג פריך צבמה דוכחי וליכא למימר
דרצופין אחי לאשמועינן דל"כ מאי קמ"ל רב הונא וצמרחא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רופים אי לא דאשמועינן
רב הונא (ע) מ"ט שמה על זה: **כנס את תבואתו.** להכי קרי ליה לכנס תצוזה משום דכתב (דברים כב) ותצוזה הכרס וא"ת
תימה הא דתנא תצוזה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדלמרינן צאחיהו נשך (צ"מ סג.) הגיע זמן יין למכור וצתה הכי קאמר הגיע זמן
למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה צתה הכי הא תאנים קדמי דהא אמר צבהמקבל (עס קו): חאי ניסן ואייר וחאי סיון קציר
חאי סיון ותמוז (ז) ונחין אב קץ ואילו צציר היה צמשרי כדלמרינן צצרכות (דף לו.) דלמר להו רבא לרבנן צצמטותא מינייכו לא תיתחזילו
קמאי לא ציומי ניסן ולא ציומי תשרי ואמרינן נמי צצנהדרין (דף לו.) גנב ניסן וגנב תשרי לא צמניה גנב וה"מ צצריסא ודצר מועט ואמרינן
צאחיהו נשך (צ"מ דף עג.) חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרצא צמשרי ומצחרי להו צצטת מכל אלו משמע דצציר הוה צמשרי וכצר כלה
הקין וי"ל דהא דקרי קין לחאי סיון ותמוז וחאי אב לפי שאז עיקר יוצש של תאנים צאילן ומיהו אין קולצין אותו מן האילן עד לאחר הצציר
א"ג לוקטין אותו קודם חאי סיון (ז) ומניחים אותו לייבש ולא (ח) זמן כניסתו לבית עד לאחר תצוזה הכרס והא דלא הויה לקיטה חוקה כי שמה
היו גרילין לייבשן צאותו שדה שגדלו שם ולכן לא הויה חוקה עד שיצאש לביתו ור"ח מפרש כנס תצוזהו צמשרי ומסק את זיתו צצבט
וכנס קייצו צבא הרי זו חוקה מנאלת חוקה צבנה אמת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוה תחלת השנה אבל יומר מיישב אי הוה תני
לכו כסדר גשמי שנה שנה שנה שנה גרילין עליהן: **אי** מה שור המועד עד נגיחה רביעית בו'. מכלן חזר צו רש"י ממה שהיה מפרש צצ"ק (דף נג.) דמס דמי
(נ) גבי (ז) דפליגי אציי ורבא דלמר אציי תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרו צעלין אמתן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול
חד הוא כו' דאציי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב צנגיחה שלישית דל"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא
דקיי"ל כרבא לגבי אציי (ח) וחזר (ט) רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא צינייה וה"ר עזרא מפרש דודאי ל"כ לא מיחייב עד רביעית אבל
בהא פליגי דלציי דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרו אס נגח נגיחה רביעית ציום ג' לא מיחייב עד שיגח ציום רביעי דלא
ישמרו קאי אימיה דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא צבדיא אפילו ציום שליש אס נגח נגיחה רביעית מיחייב:
עד נגיחה רביעית לא מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"ג הוחזק
שחקן צבלש שנים א"כ משלש שנים ואילן קמה ליה צצרותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' שנים נפק
ליה מחאי נוק לנזק שלם ה"ג כיון שאכלה שלש שנים ולא מיהא נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא צבלא טעמא הוא:

(א) ועי' מוס' ערוינין מה.
ד"ה ר' יהודה וכו'. (ב) צ"ל
לעיל ביה (ג) מ"ל משמע,
(ד) צ"ל לוקטין אותו
חזי סיון וכו' ומניחים רש"י.

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהא
עושה: (ב) שם שדה בית
הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח
וכנס את קייצו: (ד) ג' שנים
לחוקה שהיא ג': (ה) תוב'
ד"ה כנס וכו' ולא היה זמן
כניסתו וכו' שדה עומת
נגדלו וכו' יומר יהיה מיושב:
(ו) ד"ה אי מה וכו' בני הא
דפליגי: (ז) בא"ד חזר בו
רש"י:

מוסף רש"י

בורות. עגול. שיחין. אריך
וקלה. מערות. מקורה
נקיור. (ע"ל פ"ו.)

מוסף תוספות

א. [דאין זו חוקה דקנין
הנזכרת בנכנס שיש להם
אחריות, ואין רומת זה
לזה כלה, דאילו חוקת
קנין הוא חיקן בגופה של
קרקע צדנתן (לקמן מב.)
נעל גדר וכו' הרי זו חוקה,
ואכילת פירות אינו קונה
וכדבעין למימר בצרפין,
ואילו חוקת ראייה היא
בפני, דחיקן אינו ראייה,
וכו', ואין חוקה אלא
אכילת פירות בשופי כדרך
לזה כלה, דאילו חוקת
(רש פסקין). ג. דאמרינן
לקמן בגמ' (לו): אמר רב
יהודה אמר רב זו רביע
ר' ישמעאל ור' עקיבא
שחבעלים אוכלים. יעביד'
חוקתן ג' שנים מיום
ליום. רש"י. ג. ולהכי
אמר שהם שמונה עשר,
חדש צרופין. רמב"ן.
ד. [ואקמר שתמא דגמ'
אי מה שור המועד עד
נגיחה ר' לא מיחייב.
דשפוט צ"ק כג.: